

УДК 340.15

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.5>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ 1918 РОКУ ТА КОНСТИТУЦІЇ ПОЛЬЩІ 1921 РОКУ

Козаченко А.І.,*доктор юридичних наук, доцент,**завідувач кафедри теоретико-правових дисциплін**Полтавського юридичного інституту**Національного юридичного університету**імені Ярослава Мудрого*

ORCID: 0000-0002-4568-7964

Козаченко А.І. Порівняльно-правовий аналіз Конституції України 1918 року та Конституції Польщі 1921 року.

У статті проведено порівняльно-правовий аналіз застосування принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову у Конституції України 1918 р. і Конституції Польщі 1921 р.

Доведено, що Конституція України 1918 р. і Конституція Польщі 1921 р. мають низку спільних рис, адже в основу обох конституцій було покладено ідеї новітнього європейського конституціоналізму початку ХХ ст. Українську і польську конституції розробили соціал-демократи, вони ухвалювалися з метою підвищення ефективності державного механізму за умов військової агресії більшовицької Росії. Спільними рисами цих конституцій стало закріплення державного суверенітету і територіальної цілісності, права людини. Характерною рисою Конституції України 1918 р. і Конституції Польщі 1921 р. стало запровадження народовладдя, парламентаризму, принципу поділу влади та системи стримувань і протигаг. Але у Конституції України 1918 р. система стримувань і протигаг мала низку недоліків. Органи законодавчої виконавчої та судової влади не були незалежними і рівноправними. Переважна частина повноважень зосереджувалася в руках парламенту, що знижувало ефективність уряду. Однак не зважаючи на недоліки і те, що Конституція України 1918 р. не набула чинності, вона мала важливе значення для розвитку національного конституціоналізму, народовладдя і парламентаризму. Більш збалансовану систему стримувань і протигаг передбачала Конституція Польщі 1921 р. Органи державної влади парламентсько-президентської республіки Польщі мали рівноправний і автономний статус по відношенню один до одного. Жоден із органів державної влади не міг привласнити повноваження іншого органу. Механізм системи стримувань і протигаг діяв завдяки парламентському бікамералізму, формуванню уряду Президентом і Сеймом, участі Президента у діяльності уряду, взаємоконтролю та взаємовідповідальності органів законодавчої і виконавчої. Такий механізм мав за мету запобігти узурпації влади окремим органом чи особою та забезпечити високий рівень ефективності державного управління. Проте на практиці конституційні норми про поділ влади та система стримувань і протигаг не стали перпоною для встановлення у Польщі 1926 р. антидемократичного політичного режиму.

Ключові слова: конституція; державна влада; поділ влади; законодавча влада; виконавча влада; судова влада.

Kozachenko A.I. Comparative Legal Analysis of Constitution of Ukraine of 1918 and Constitution of Poland of 1921.

The article presents a comparative legal analysis of the application of the principle of separation of powers into legislative, executive and judicial in the Constitution of Ukraine of 1918 and the Constitution of Poland of 1921.

It is proven that the Constitution of Ukraine of 1918 and the Constitution of Poland of 1921 have a number of common features, since both constitutions were based on the ideas of the modern European constitutionalism of the early 20th century. The Ukrainian and Polish constitutions were developed by social democrats and were adopted with the aim of increasing the efficiency of the state mechanism in the conditions of military aggression by Bolshevik Russia. Common features of these constitutions were the consolidation of state sovereignty and territorial integrity, human rights. A characteristic feature of the Constitution of Ukraine of 1918 and the Constitution of Poland of 1921 was the introduction of democracy, parliamentarism, the principle of separation of powers, and a system of checks and balances. But the system of checks and balances in the 1918 Constitution of Ukraine had a number of shortcomings. The legislative, executive, and judicial branches were not independent and equal. The overwhelming majority of powers were concentrated in the hands of parliament, which reduced the

effectiveness of the government. However, despite its shortcomings and the fact that the Constitution of Ukraine of 1918 did not enter into force, it was of great importance for the development of national constitutionalism, democracy, and parliamentarism. A more balanced system of checks and balances was provided for by the Polish Constitution of 1921. The state authorities of the parliamentary-presidential republic of Poland had an equal and autonomous status in relation to each other. None of the state authorities could appropriate the powers of another body. The mechanism of the system of checks and balances operated thanks to parliamentary bicameralism, the formation of the government by the President and the Sejm, the participation of the President in the activities of the government, mutual control and mutual responsibility of the legislative and executive bodies. This mechanism was intended to prevent the usurpation of power by a single body or individual and to ensure a high level of efficiency in public administration. However, in practice, the constitutional provisions on the separation of powers and the system of checks and balances did not prevent the establishment of an anti-democratic political regime in Poland in 1926.

Key words: constitution; state power; separation of powers; legislative power; executive power; judicial power.

Постановка проблеми. Дослідження історії виникнення, становлення і розвитку європейського та вітчизняного конституціоналізму є відносно новим напрямком історико-правової науки. Після Першої світової війни у країнах Європи намітилась тенденція до формування принципово різних політико-правових систем: демократичної і антидемократичної. В основу демократичної політико-правової системи було покладено європейський конституціоналізм, складовою частиною якого є поділ влади на три гілки і система стримувань і противаг. За цим принципом будувався державний механізм у конституціях Німеччини 1919 р., Фінляндії 1919 р., Австрії 1920 р., Чехословаччини 1920 р., Литви 1922 р.

Запровадження принципу поділу державної влади на три гілки у Конституції Української Народної Республіки (далі – УНР) 1918 р. і Конституції Польщі 1921 р. слід розглядати у контексті подій пов'язаних із відновленням незалежності України та Польщі і намаганням підвищити ефективність державної влади за умов агресії з боку більшовицької Росії. Тому конституційний досвід початку ХХ ст. залишається актуальним з огляду на повномасштабну війну Росії проти України.

Метою дослідження є порівняльно-правовий аналіз втілення принципу поділу влади на три гілки та системи стримувань і противаг в українській конституції 1918 р. та польській конституції 1921 р.

Стан опрацювання проблематики. Дослідження історії європейського та вітчизняного конституціоналізму є тим напрямком історико-правової науки, що набув розвитку у пострадянський період. У цей час з'явилися праці українських науковців, метою яких стало вивчення Конституції УНР 1918 р. Такі історико-правові дослідження проводили І. Бойко, С. Власенко, В. Гончаренко, В. Єрмолаєв, М. Мирошніченко, О. Мироненко, Н. Стецюк, Б. Тищик, В. Шаповал, С. Шевчук. Запровадження принципу поділу влади вивчав В. Рум'янцев [1]. Конституція Польщі 1921 р. та питання парламентаризму стали предметом вивчення польських та українських науковців А. Айнкенкеля, К. Вітковської, С. Вуйціка, А. Гарліцького, Й. Томіцького, О. Балинської, О. Паславської, Л. Протосавіцької, Г. Сіромської. Дисертаційне дослідження принципу поділу влади у Конституції Польщі 1921 р. здійснив І. Яценко [2].

Виклад основного матеріалу. Конституція УНР 1918 р. та Конституція Польщі 1921 р. мають низку спільних рис, що зумовлюється спорідненістю державно-правових традицій. Важливим джерелом у процесі розробки обох конституцій стали ідеї новітнього європейського конституціоналізму початку ХХ ст. Українську і польську конституції розробили соціал-демократи, вони ухвалювалися з метою підвищення ефективності державного механізму за умов військової агресії більшовицької Росії. Спільними рисами цих конституцій стало закріплення державного суверенітету і територіальної цілісності, права людини. Характерною рисою конституцій стало запровадження принципу поділу влади та системи стримувань і противаг.

Після прийняття Українською Центральною Радою 29 квітня 1918 р. Конституція УНР 1918 р. – «Статуту про державний устрій, права і вольності УНР», вона не пройшла промульгацію, не була опублікована, а отже не набула чинності. Окрім цього згідно з IV Універсалом Конституцію УНР 1918 р. повинні були санкціонувати Українські Установчі Збори 12 травня 1918 р., які не було скликано через державний переворот П. Скоропадського. Тому Конституцію УНР 1918 р. слід вважати конституційним проектом – результатом розвитку вітчизняної конституційної думки.

Перший розділ Конституції УНР 1918 р. містив загальні настанови: суверенітет держави, народний суверенітет; неподільність території України; місцеве самоврядування; права національних меншин. Другий розділ закріплював демократичні права і свободи громадян УНР [3, с. 330]. Статті 2 і 22

Конституції УНР 1918 р. проголошували принцип народовладдя – суверенна влада в УНР належить народові України і походить від народу [3, с. 330-331]. Принцип поділу влади закріпили ст. 23, 24 і 25, згідно яких законодавча влада належить парламентові – Всенародним Зборам, виконавча – Раді Народних Міністрів, судова – Генеральному Суду УНР та іншим судовим органам [3, с. 332].

Структура Конституції побудована відповідно до принципу поділу влади: розділ IV – законодавча влада, розділ V – виконавча влада, розділ VI – судова влада. Згідно ст. 27 Конституції УНР 1918 р. Всенародні Збори «вибираються загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорційним голосуванням» [3, с. 332]. Пасивне і активне виборче право без будь-яких обмежень, як зазначає С. Власенко, наступало з досягненням громадянином УНР 20-річного віку [4, с. 81-83]. Але у Конституції УНР 1918 р. відсутня норма про кількісний склад парламенту [5, с. 157]. Рішення про розпуск Всенародних Зборів і призначення дочасних виборів Всенародні Збори ухвалювали самостійно (ст. 32) [3, с. 332], що зосереджувало у їхніх руках непропорційно широкі повноваження. На думку автора положення ст. 32 про те, що рішення про розпуск Всенародних Зборів може бути ухвалене трьома мільйонами голосів виборців не можна вважати таким, що забезпечувало механізм системи стримувань і противаг.

Згідно ст. 35 голова Всенародних Зборів мав статус спікера, але не мав статусу голови держави [3, с. 332; 6. с. 21]. Право законодавчої ініціативи за ст. 39 Конституції УНР 1918 р. належало президії Всенародних Зборів, депутатським фракціям, окремим депутатам кількістю не менше 30 осіб, Раді Народних Міністрів, органам місцевого самоврядування, на території яких проживало не менше 100 тисяч виборців, а також безпосередньо виборцям у кількості не менше 100 тисяч осіб [3, с. 333]. До виключної компетенції Всенародних Зборів Конституція УНР 1918 р. відносила встановлення податків, державні позики, оголошення мобілізації, питання війни і миру, встановлення одиниці мір, ваги та грошової системи (ст. 44-46) [3, с. 333-334]. Але, як стверджує В. Єрмолаєв, повноваження парламенту Конституція УНР 1918 р. врегульовувала поверхово [5, с. 157]. І. Бойко вважає, що Всенародні Збори були наділені не лише законодавчою владою, а частково і виконавчою [7, с. 75].

Рада Народних Міністрів формувалася Всенародними Зборами з подання голови Всенародних Зборів і несла відповідальність за свою діяльність тільки перед парламентом (ст. 46, 47) [3, с. 334]. На підставі ст. 53 Конституції УНР 1918 р. Всенародні Збори більшістю голосів мали право винести вотум недовіри урядові або вотум недовіри окремим міністрам. Через 24 години після складання повноважень Радою Народних Міністрів Всенародні Збори мали розпочати роботу по формуванню нового складу уряду. Згідно ст. 54 Всенародні Збори 2/3 голосів мали право звернутися з клопотанням до суду про притягнення окремих міністрів до юридичної відповідальності [3, с. 334]. Членам Ради Народних Міністрів Конституція УНР 1918 р. надавала право брати участь у засіданнях Всенародних Зборів з правом дорадчого голосу [3, с. 334].

Судова влада за ст. 58 Конституції УНР 1918 р. належить судовим органам. У ст. 59 Конституція УНР 1918 р. декларувала принцип незалежності органів судової влади: «судові рішення не можуть змінити ні законодавчі, ні адміністративні органи влади» [3, с. 334]. Членів колегії Генерального Суду – найвищого суду УНР обирали Всенародні Збори терміном на п'ять років (ст. 62). Але у Конституції УНР 1918 р. відсутня норма про кількісний склад колегії Генерального Суду [4, с. 84]. З огляду на те, що каденція депутатів Всенародних Зборів складала три роки такий термін повноважень членів колегії Генерального Суду мав забезпечувати незалежність судової влади.

Таким чином, Конституція УНР 1918 р. встановлювала парламентську республіку. Організація державної влади будувалася на принципах народовладдя, парламентаризму, поділу державної влади на три гілки та системи стримувань і противаг. Але система стримувань і противаг мала низку недоліків. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади не були незалежними і рівноправними. Всенародні Збори окрім законодавчих повноважень мали право формувати уряд та Генеральний Суд. Конституція УНР 1918 р. не передбачала посади голови держави, який би урівноважував парламент і уряд. Уряд цілковито підпорядковувався парламентові. Конституція УНР 1918 р. лише декларувала принцип незалежності Генерального Суду від Всенародних Зборів, але не передбачала механізму, який би забезпечував таку незалежність. Однак не зважаючи на недоліки Конституція УНР 1918 р. мала важливе значення для розвитку національного конституціоналізму, народовладдя і парламентаризму [7, с. 75; 8, с. 160].

У Речі Посполитій втілити у конституційну практику принцип розподілу державної влади вперше намагалися розробники травневої Конституції Польщі 1791 р. Після Першої світової війни за умов відновлення польської державності поділ влади на три гілки та систему стримувань і противаг було покладено в основу Конституції Польщі 1921 р., що детально досліджено польськими науковцями. Так, зокрема, науковці звертали увагу на те, що у процесі розробки проекту конституції враховувався досвід запровадження інституту президента у США та у Третій Французькій республіці [9, с.167; 10; 11].

Стаття 1 Конституції Польщі 1921 р. проголошувала принцип народовладдя – влада у Польській республіці на лежить народу [12, s. 634]. Принцип поділу влади на три гілки закріпила ст. 2, згідно якої законодавча влада належить двопалатному парламенту – Сейму і Сенату, виконавча – Президенту і уряду, судова – судовим органам [12, s. 634]. Структура конституції побудована відповідно до принципу поділу влади: розділ II – законодавча влада, розділ III – виконавча влада, розділ IV – судова влада.

Наріжним каменем Конституції Польщі 1921 р. стало положення про те, що носієм верховної влади є народ, який здійснює владу через обраний ним парламент. Це дає підставу стверджувати, що Річ Посполита запозичила принципи демократичного устрою Третьої Французької республіки, а в частині організації законодавчої влади Веймарської конституції Німеччини 1919 р.

Згідно ст. 11 Конституції Польщі 1921 р. вибори до Сейму проводилися на основі «всезагального, таємного, безпосереднього, рівного голосування» [12, s. 635]. Право на участь у виборах мали громадяни Польщі, яким виповнився 21 рік. Право на участь у виборах до Сенату громадяни Польщі набували з досягненням 30-річного віку. Пасивне виборче право у виборах до Сейму наступало з досягненням 25 років (ст. 13), а до Сенату – 40 років (ст. 36) [12, s. 636, 640].

До складу Сейму входило 444 депутати, а до Сенату 111 сенаторів [13, с. 16]. Термін повноважень обох палат складав п'ять років [12, s. 635]. Під час виконання своїх повноважень депутати і сенатори користувалися імунітетом і не могли перебувати на посадах в органах державного управління (ст. 16, 21) [12, s. 636-637], що забезпечувало незалежність парламенту від виконавчої та судової влади.

Важливою складовою системи стримувань і противаг стало запровадження двопалатного парламенту. За Конституцією Польщі 1921 р. Сейм і Сенат не були рівноправними палатами, адже лише Сейму належало право законодавчої ініціативи, право створення надзвичайних парламентських комісій, право скликання Сейму і Сенату (ст. 33-35) [12, s. 639-640]. Повноваження Сенату обмежувалися можливістю внесення поправок до законодавчих актів, ухвалених Сеймом. Але згідно ст. 35 Сейм міг відхилити поправку 11/20 голосів (55%) [12, s. 640].

Законодавчі повноваження, що належали Сейму і Сенату полягали у встановленні публічних і приватних (індивідуальних) прав. Такі питання, як прийняття державного бюджету, оподаткування, встановлення чисельності війська, оголошення амністії, ратифікація договорів та інші важливі акти мали прийматись у законодавчому порядку (ст. 15) [12, s. 636].

Президента обирали Національні збори, до складу яких входили депутати і сенатори. Керує ст. 25 Конституції Польщі 1921 р. Президент міг розпустити Сейм за згоди 3/5 членів Сенату. Розпуск Сейму тягнув за собою і розпуск Сенату. У свою чергу Сейм, на підставі недотримання Президентом Конституції, 1/3 голосів мав право порушити питання про притягнення його до відповідальності [12, s. 638]. До повноважень Президента відносилася промульгація і оприлюднення законів ухвалених Сеймом [13, с. 16]. Сейм давав згоду на оголошення Президентом війни і укладення миру [14, с. 48].

Рада міністрів формувалася Сеймом з подання Президента [13, с. 17]. З метою здійснення фінансового парламентського контролю за системою державного управління Конституція Польщі 1921 р. передбачала створення Верховної контрольної палати (ст. 9) [12, s. 635]. Конституційною більшістю голосів Сейм мав право притягувати Раду міністрів чи окремих міністрів до парламентської і конституційної відповідальності – оголосити вотум недовіри. Сейм санкціонував запровадження Радою міністрів надзвичайного стану [14, с. 48]. Отже, Конституція Польщі 1921 р. передбачала принцип відповідального уряду, оскільки відносини між органами законодавчої і виконавчої влади формувалися на основі урядової відповідальності перед парламентом.

Згідно ст. 2 Конституції Польщі 1921 р. судова влада належить незалежним судам [12, s. 634]. Стаття 77 проголошувала принцип незалежності судової влади від влади законодавчої та виконавчої [12, s. 647], що є ключовим елементом системи стримувань і противаг. Право призначати суддів відносилось виключно до компетенції Президента (ст. 76). За ст. 81 Конституції Польщі 1921 р. суд не мав права скасовувати законодавчі акти, санкціоновані Сеймом [12, s. 648]. Така конституційна норма унеможливлювала втручання органів судової влади у сферу компетенції органів законодавчої влади.

Таким чином, Конституція Польщі 1921 р. ґрунтувалася на ідеї верховенства влади народу, який є єдиним джерелом влади та ідеї розподілу державної влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову. Органи законодавчої влади – Сейм і Сенат, виконавчої влади – Президент і Рада міністрів, судової влади – судові органи, які є рівноправними і автономними по відношенню один до одного. Жоден із органів державної влади не міг привласнити повноваження іншого органу. Механізм системи стримувань і противаг діяв завдяки парламентському бікамералізму, формуванню уряду Президентом і Сеймом, участі Президента у діяльності уряду, взаємоконтролю та взаємовідповідальності органів законодавчої і виконавчої. Такий механізм мав за мету не допустити узурпа-

цію влади окремим органом чи особою та забезпечити ефективність державного управління. Але у 1926 р. до Конституції Польщі 1921 р. було внесено зміни, що потягнуло за собою встановлення антидемократичного політичного режиму, а отже принцип поділу влади та система стримувань і противаг на практиці виявилися неефективними.

Висновок. Конституція УНР 1918 р. Конституція Польщі 1921 р. мають низку спільних рис, адже в основу обох конституцій було покладено ідеї новітнього європейського конституціоналізму початку ХХ ст. Українську і польську конституції розробили соціал-демократи, вони ухвалювалися з метою підвищення ефективності державного механізму за умов військової агресії більшовицької Росії. Спільними рисами цих конституцій стало закріплення державного суверенітету і територіальної цілісності, права людини. Характерною рисою Конституції УНР 1918 р. і Конституції Польщі 1921 р. стало запровадження народовладдя, парламентаризму, принципу поділу влади та системи стримувань і противаг. Але у Конституції УНР 1918 р. система стримувань і противаг мала низку недоліків. Органи законодавчої виконавчої та судової влади не були незалежними і рівноправними. Переважна частина повноважень зосереджувалася в руках парламенту, що знижувало ефективність уряду. Більш збалансовану систему стримувань і противаг передбачала Конституція Польщі 1921 р. Органи державної влади парламентсько-президентської республіки Польщі мали рівноправний і автономний статус по відношенню один до одного. Такий механізм мав за мету запобігти узурпації влади окремим органом чи особою та забезпечити високий рівень ефективності державного управління. Проте на практиці конституційні норми про поділ влади та система стримувань і противаг не стали перепорою для встановлення у Польщі 1926 р. антидемократичного політичного режиму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рум'янцев В. Конституція УНР 1918 р. – спроба розподілу влади. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 1. С.83-88. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_fpu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=FPUT&.
2. Яценко І.С. Ідейно-теоретичні засади реалізації принципу поділу влади на прикладі Республіки Польща: історико-правовий аналіз: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2018. 243 арк. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yatsenko_Ihor/Ideino-teoretychni_zasady_realizatsii_pryntsypu_podilu_vlady_na_prykladi_Respubliky_Polscha_istoryko.
3. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Т. 2 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. Упр. Верстюк В.Ф., Бойко О.Д., Гамрецький Ю.М. та ін. Київ: Наукова думка, 1997. 422 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001388>.
4. Власенко С. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. як основний закон європейського зразка. *Право України*. 2017. № 11. С. 80-86. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/Vlasenko_78-86.pdf.
5. Єрмолаєв В. Інститут народовладдя за Конституцією УНР 1918 р. (до 90-річчя конституційного акта України). *Вісник академії правових наук України*. 2008. № 3 (54). С. 152-159. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5733/1/Ermolaev_152.pdf.
6. Гончаренко В.Д. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. – взірець законодавчої діяльності Української народної Республіки. *Право України*. 2018. № 4. С. 11-24. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/Goncharenko_11%E2%80%9324.pdf.
7. Бойко І.Й. Місце і роль Конституції Української Народної Республіки 1918 р. в історії національного конституціоналізму. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 3. С. 67-76. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2017-3/pdfs/7-ihor-boikomistse-rol-konstytutsii-ukrainskoi-narodnoi-respubliky-1918-istorii-natsionalnoho.pdf>.
8. Стецюк Н. Конституція Української Народної Республіки 1918 року: теоретико-правова характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. Випуск 20. № 960. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2018. С. 155-161. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3020/1/%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8E%D0%BA%201.pdf>.
9. Ajnenkiel A. *Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym, 1791–1997*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 2001. 414 s. 1 vol. URL: <https://www.sudoc.abes.fr/cbs/DB=2.1//SRCH?IKT=12&TRM=118832948>.
10. Tomicki J. *II Rzeczypospolita: Oczekiwania i rzeczywistość*. Warszawa: Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1986. 247 s. URL: https://openlibrary.org/works/OL4878181W/II_Rzeczypospolita.
11. Witkowska K. *Prace nad konstytucjami w II RP ze szczególnym uwzględnieniem dorobku «Ankiety w sprawie projektu konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej» z 1919 roku*. URL: <http://www.isp.org.pl/uploads/filemanager/Program%20Prawa%20i%20Instytucji%20Demokratycznych>.

12. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 roku. URL: <https://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/publication/12588/edition/11538/content?ref=desc>.
13. Балинська О.М., Сіромська Г.М. Конституційний процес та становлення парламентської демократії у Польщі (1918-1921 рр.). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С.7-19. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb.
14. Протосавіцька Л.С. Ліберально-демократичні цінності польської конституції 1921 р. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2021. Випуск 64. С. 46-50. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.8>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Козаченко А.І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0